

DI SAIT VO LUSÉRN

APPUNTAMENTO DELLA MINORANZA CIMBRA DI LUSERNA

Ändre naüge plètz zo raita

“Ogni paesaggio di montagna ha la sua storia: quella che leggiamo, quella che sogniamo e quella che creiamo” è proprio con questa frase di George Kennedy che i nostri cugini dei 7 Comuni vogliono promuovere un

ambizioso progetto: la riqualificazione dell'area sciistica delle Melette 2000. Le sottoscrizioni, partite a fine agosto, hanno già superato l'importo totale di € 2.100.000,00: un risultato storico, frutto di un azionariato popolare.

Alle boazpar ke da atti pèrng bintar billz muanen ski: dise djar zoa zo giana zo nemma holtz, höbe odar zo djukha auz in mist, est zo divertirase odar zo leba pinn turismo. Pròprio vor in turismo in di lestn djardar di impianti vo ski soin khent gantz gepzart: pensàrbar att ùnsar schümmama Laghetto boda hatt a naüga sedjovia un zboa naüge piste nàmp: di Torion un di Vezzana. Ka Slegge o soina ná zo pezzra alle di piste vo ski boda soin khent gemacht alle in di lestéssegen djardar dõpo in zboate Bèlckriage un boda, oramài vo ettlane djar stian nemèar ná in naüng zaitn. Di impianti von Sim Kamouindar soin hèrta gest viare: di Melette, dar Verena, di Kaberlaba un di Larici. Vodar lestn stadjóng, 'z djar 2016-2017, di Melette soin khent gespèrt umbróm da hám gehatt vil problemí. Subito però di ammini-

Istituto Cimbri Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.lusern.it

stratzióng vo Siege un vo Gallio soinse gemövert zoa zo richta au an naüng prodjèkt zoa zo machase pezzar un offezotiana almánko vor di stadjóng boda khint. Asó, disan summar izta gebortet dar prodjèkt "Riapriamo le Melette" bosa bölln innziang laüt machante a sotschietà zo khoava, zo pezzra un dena zo djestira da gantz area vo ski tragante vürsnen di arbat von kamoüindar. Dar prodjèkt prevédart zo ledrenna in bege boda rift au, zo macha naüge parkédji vor di aute, zo lega zboa naüge sedjovia, ummana adritura vo sèks laüt, un zo macha a prukk zo pasàra pinn skín obar in bege. A bötta verte bartnda khemmen genump si-

char viar laüt zo arbatada drau daz gantz djar, dena pensàrtna zo riva auzonemna fin at vürtzekh laüt pan bintar un draitzekh pan summar. Peng ditza di slegar hám lai ágeheft zo ziaga au adesióngen un quote vor disa sotschietà un fin est hámna au-gezoget mearar baz zboa mildjü euro, von laüt von lant, von kommertschént, von artidjé un vo ettlane sotschietà o: Verena, Kaberlaba un Larici defàtti, hám investirt se o in disan prodjèkt umbróm sa pensàrn ke lai alle pittnàndar, pittnar uantzege groaza offerata, mangsa rüavan mearar laüt in soine lentar.

Giada von Galèn

Bloom - Allz a geplüana vo libardar

Una nuova biblioteca virtuale con libri per l'infanzia nelle lingue minoritarie offre nuove opportunità per la promozione della lettura in cimbro.

Zoa zo halta lente a zung, tiat nèt rense alle tage, ma mochtze lesan un schraim o. Furtròppo a groazar problém boda ágeat schiar alle di khlumman mindarhaitn iz dar mángl vo materdjél zo lesa in soinar zung. Di resóngen khennbarse alle: kartza biane zait, gèlt un laüt boda soin guat z'schraiba. Azma legat panàndar alle di libardar geschribet fin est azpe biar, beratnsa furse schiar genümma zo vülla an skaffäl vonaran bibliotèk. Vorsteatme nèt letz: vor a sötta khlumma lentle azpe Lusérn, di arbat boda iz khent gemacht in di lestn djardar iz eppaz gantz groazez bodaz mocht machan höarn stoltz. Ma libardar soindarar nia genümma, ubaràllz vor di khindar, zoa zo machanen khemmen in lust zo lesa un, kesà, furse in an tage z'schraiba o. In gratzia in computer un internet, in ta' vo haüt auleng an libar iz khent hèrta destran vo bölvlar. A prográmm boda helft hoazt Bloom - atz inglés billz munen "geplüana" - un iz khent gemacht vo dar SIL, an internaziónele-ge organizatzióng boda arbatet ána zo gebinnada gèlt, machante ordénje boda helvan in khlumman zung-mindarhaitn gestróbet úbar di bèlt. Anlaglaz mage abevazzan Bloom vo

dar internetsait <http://bloomlibrary.org> - 'z khostet nicht un soinda versióngen vor Windows un Linux o. Zoa zo nützanen mochtma vorstlan a migele inglés odar franzés, ombróm dar prográmm iz nonet khent úbarsétzt atz belesch, ma dar iz allz ummaz dèstar zo nütza. Hèrta afta gelàichege internetsait venntna a virtualege bibliotèk pitt mearar baz 1300 libarla vor khindar un djunge, alle geschribet vo fraibillegen schraibar in di bichtegarstn zungen vo dar bèlt - inglés, spanjöll, taütsch, frantzés un no mearar - un úbarsétzt, hèrta vo volontàrdje, in mearar baz 90 khlumman zungen. Alle di libarla soin gevérbet pitt schümmame disénje. Ma mak abevazzan an libar un úbarsétzanen azpe biar nützante in prográmm - 'z iz dèstrar alz ma magat munen. Berda hatt úbarsétzt an libar, magen auleng afti internetsait vo Bloom un afti social media, vor baipil atz Facebook. Ma mak drukhan di libarla aff kart odar lesanse affon telefoni odar affon tablet nützante di app Bloom Reader - disa o khostet nicht. Ma mak nützan di libardar frai, ma nèt zo vorkhoavase, un ma mocht hèrta ágem in nám von schraibar. Ma mak schraim an libar vo naügom o, nützante di modèle un disénje boma vennt afti internetsait vo Bloom. Ma mak schraim libardar in zboa odar mearar zungen o, vor baipil luserna-resch, belesch un taütsch. Berda schraibet an naüng libar, magen auzvazzan afti internetsait vo Bloom, zoa azta ändre mangen lesan un úbarsétzan in soiz zung. I pinn ná zo úbarsétza a par libarla azpe biar un bartaz palle zoang bazta auvarizkhent.

Paolo Pergher

Spring spring saltamartìn

In sántza atz 24 von lentz di khindar soinse gevuntet in di bibliotèk zo boróata di strumèntn boda khlepparn, zo traiba vort in láng, un haüt mabarz boll khón, bintar. Azpe alle djar, di khindar gian auz pa beng pittn schèlln zo macha dar-schrákhán da khalt stadjóng, zoa azta mage vürkhemmen dar schümma lángez, gevairt pittnar groazan vaür boda vorprènt di khelte. Disar trèff rüaft zuar umme 'z vaür, alle di laüt von lant, ma o alle di lusernar boda soin auz von lant 'z arbata. Dise djar dar bintar, un dar snea, soin gest bichte vor di laüt von pèrng, nèt zo raita ma zo viara zuar 'z holtz bosa hám gehatt boróatet gekhastet auz pa herbest in balt, zo ziaga zuar 'z höbe ar von Hütn un auz von Bisele un zo traga auz in mist in di bisan pittn slüt. Ka lángez anvétze hámna auzgedjukht in mist zo mesta èkhar un bisan, da hámse auzgesaübart von khnottn un von stortzan un darzuar hámna auzgebetart di earde von búalar. Di khindar, biz ána iz gest no zait vo schual, hám hèrta gehólt, vor daz sèll bosa soin gest guat zo tüana. Alle di stadjóngen hám gehatt soin vért, alle di tang izta gest 'z arbata, spetar berata khent di zait zo hauga au di èkhar un dena zo sena un zo setzta di patátn, ma dar lángez, gehoazt asó peng in tang bodase soin gelengart, iz gest da peste stadjóng vor ús khindar: pan summar saibar gest afte etzan pittn khüa, pan bintar, balbar soin gekheart bodrumm vodar schual iz lai gest nacht, ka lángez anvétze habar gemak stian ummar fin spetar daz abas un hám nèt gesek di zait azta rif dar madjo, pittar novèna dar La Madonna, ombróm

sèmm, pittar skusa zo giana in di khirch, saibaraz augehaltet 'z spila in platz, pittn plèttla, a "cielo", pittar kubl, pittn stèkhle, pittn khnöttla odar lai zo lugàranaz. Ploaz spildar boda est di khindar khennen squàse nemèar. Síchar hámna nia gehóart ren von "saltamartìn", a spilele bodamar hatt aukontàrt an altar mánn bodada est nemèar iz ma bodamar hatt gelirnt vil von lem, vor vil djar. Bèn, magàre est machtz lachan di djungen boda hám ploazez teknológischez getràppla, ma alóra soinsase gegódart zo vanga di zurle in a vesle un zo machase springen hóachar ummaz baz daz ándar. Ma daz peste iz gest machanse springen in di khirch, balda di baibar soin gest ná zo peta 'z

petle von madjo: alóra boll, hattar khótt dar sèll alt mánn, soinsa gesprunkh parárdja, ma nèt di zurle, di baibar! Èkko, est furse di djungen pensàrn ke 'z iz gest a gestókha boda est machat gódam niamat mear, ma biar o sengda nicht vo lustegez in soine aparèttla boda hám drinn kesà baz, zo machase stian an gantzán tage 'z saugase á un zo lachanen zuar sovl bisa beratn lente, ma ditza gloabe iz ombróm, azpe alle di stadjóngen hám soin vért, alle di zaitn hám soine djunge, un soin djung iz schümma hèrta, est azpe in ar bötta, un alóra saítma guat zo lacha vor a gestókka o.

(n.g.)

7ste Gebinn Tönle Bintarn 2018

Zoa azta alle di laüt un di khindar schraim hèrta mearar in da ùnsar zung, dar Kulturinstitut Lusérn hatt augelekk, haür o, 'z Gebinn Tönle Bintarn. Alle di laüt boda bölln mang machan hám in Kulturinstitut baz sa hám geschribet in da zimbar zung vo Lusérn, von Sim odar von Draitz Kamouindar vor da auz iz dar 27 von abrél 2018. Zo bizzasan mearar matma áriavan in Kulturinstitut affon nummar 0464 789645.

L'Istituto Cimbri di Luserna, per sostenere, promuovere e sviluppare la scrittura della lingua cimbra, bandisce la settima edizione del concorso letterario "Tönle Bintarn". Gli elaborati, inediti in lingua cimbra, dovranno pervenire entro venerdì 27 aprile 2018. Per maggiori informazioni telefonare al numero 0464 789645.

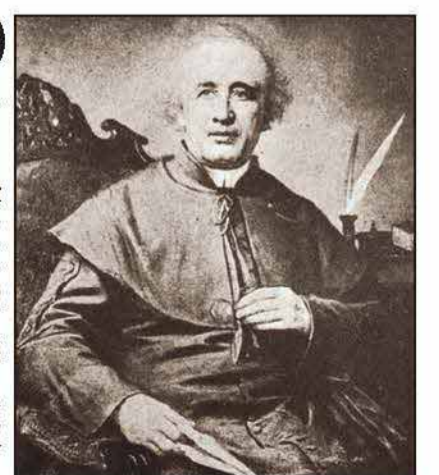
Asó hattar geschribet dar Ab. Agostino dal Pozzo-Prunner (1732 - 1798) Di burtzan von zimbar von Sim Kamouindar

La grande figura dell'Ab. Agostino dal Pozzo-Prunner, storico e letterato, affrontò l'enigma delle origini dei Sette Comuni del Vicentino; importante fu il suo ardire nel dare una storia a questo popolo, diverso per lingua, usi e costumi e formante per tanti secoli una piccola nazione con leggi e governo proprio. Le sue opere ebbero la sventura di non essere apprezzate nel loro giusto valore da chi si doveva.

soinse nèt gevelt khódate ke ditza geréda iz mearar nàmp in geréda vodar Sassonia, baz in nemparstn beles dialèktn. 'Z djar 1763 izta auzgánt a Verona di ópera "De Cimbri Veronesi e Vicentini" vo Marco Pezzo. Dar geografo Büsching khütt bia ná dar iz khent zo bizza vodar dritte editzióng "Zboa Libadarn - Cimbri Veronesi e Vicentini" sa úbarsétzt atz taütsch, gerift ka imen durch a gántza khnetnen laüt. Dar hatt augenump sachandar bodar hatt gehóart von ambasiatór danés von "Gössel" vo Kostantinopoli boda khütt: "Dise laüt ren taütsch, an toal pinn dialèkt vodar ledrána Sassonia, un an toal pinn dialèkt vodar hoachan Sassonia. Ditza magez khón i o ke 'z gelàichten

umbróm i hán gehóart sèlbart ren in a haus zen österráiche soldán. A djungar soldáo iz gest djústo partirt vrisch vo Lipsia vodar Sassonia, sèmm bosa ren daz plittege taütsch. Nèt alúmna daz ùnsar geréda gelàichten, khütta dar teologo vo Brema "Majero" ma asó azpe daz sèll von Squizzeri boda lem afti pèrng izesse gehaltet nempar in alt taütsch, sèmm boda di fremmegen hám nèt inngeprocht pitt ándre zungen. Defátte únsarne laüt khón un schraim "a" alle di sèlln börtar in módo azpe di Sassoni, anvétze di ándar Taütschan nàmp in Beleschlánt auzdrukhan azpe "o" ditza hattz gesek un geschribet dar "Maffei" sèlbart, darzuar rivanda pittar vokál squàse alle di

börtar, azpe di usántza vodar zung Alemánna voránahí, un umme in tausankh djar, azpe ma mage seng in di glossari von sèlln zaitn. Daz sèll boda karaterizàrt asó alt ùnsar zung, un boda gelàicht iz di struktúra azpe dar kontschétto bia dar bortet in hirn, sedeguál azpe ma redet; voránahí daz earst bort; ditza iz dar nominativ, dõpo in verbo, in avverbio, un dar kaso von verbo, un vürsnen alle di ándre kasi ána zo béksla in verso. Disar ordnung iz dar sèll mearar naturál un iz dar earst ágenump von laüt zo macha pasàrn di kontàkte in ándarn. In di primitiv zungen, in di ebráika da eltarste bobar khennen, vor earst iz vürkhent asó, umbróm 'z soinda gest alt alle di ándarn zungen vodar

Asia o. Gelàich di zung von "Celti - Tschèlti" hergeprenk vodar Asia in Europa, iz darkhènt azpe di muatar von meararstn zungen vodar Europa. (Memorie storiche dei Sette Comuni Vicentini)

A.G.